

Вибір виду фінансової інновації у банку

Сьогодні економічна ефективність та стійкість будь-якої організації, у тому числі банку, визначається вмінням адекватно реагувати на виклики зовнішнього середовища та вчасно адаптуватися до його змін. В умовах інформаційного суспільства банкам можна досягти фінансової стійкості шляхом створення та імплементації різноманітних фінансових інновацій у операційну діяльність. Впровадження фінансових інновацій у країнах з нестабільною економікою є досить складним та ризиковим процесом, що вимагає від фінансових установ використання належного інструментарію прийняття управлінських рішень щодо вибору виду фінансової інновації.

Незважаючи на високий ступень розробленості проблематики з використання фінансових інновацій у науковій літературі, питання щодо обґрунтування вибору їх виду є недостатньо розкритими. Переважна більшість праць вітчизняних та зарубіжних вчених, зокрема А. А. Аюпова, Р. І. Гільманової, В. С. Котковського, Н. М. Пантелєєвої, І. І. Фролової, Г. М. Шульженко та ін. присвячена розробленню рекомендацій щодо оцінювання ефективності фінансових інновацій на основі набору виключно кількісних показників, що не є результативним в умовах дефіциту інформації. З огляду на це доцільним є пошук такого інструменту, який би дозволив обирати вид фінансової інновації, враховуючи не тільки її кількісну характеристику, а й думки експертів щодо ефективності та доцільності її впровадження на конкретному етапі розвитку банку.

В сучасних умовах більшість важливих управлінських рішень приймається в процесі колективного обговорення, адже із збільшенням складності та обсягу завдань, зростанням невизначеності умов їх

прийняття та зменшенням обсягів необхідної інформації, зростає потреба у високому рівні компетентності особи, які приймає рішення (ОПР). Відтак, сьогодні у процесі прийняття оптимального рішення доцільно враховувати думку колективу фахівців за допомогою методів експертного опитування, зокрема методу аналізу ієрархій (MAI).

Сутність методу MAI полягає у пошуку оптимального рішення шляхом розкладення проблеми на більш деталізовані елементи (рівні ієрархії) і побудові більш високих рівнів за рахунок виявлення взаємозв'язків між ними, в результаті чого виникає ієрархічна структура. Найвищим рівнем ієрархії є мета, проміжними – критерії, за якими оцінюють нижчі рівні. Найнижчий рівень ієрархії – це, як правило, перелік різних варіантів рішень, серед котрих необхідно вибрати найкращі [1, 2].

У загальному вигляді реалізація методу MAI передбачає виконання таких етапів [3, с. 134]: 1) побудова ієрархії; 2) формування матриці попарних порівнянь та отримання вектора пріоритетів; 3) оцінка ступеня узгодженості матриці попарних порівнянь; 4) отримання найкращої альтернативи. Серед переваг означеного методу слід виокремити: можливість врахування латентних зв'язків, які складно встановити кількісним шляхом та можливість вирішувати складні багатокритеріальні завдання шляхом ієрархічного представлення проблеми. Однак цьому методу притаманні й деякі недоліки, а саме: складність дотримання експертами правила "транзитивності" та наявність похибок у зв'язку з недостатнім рівнем компетентності експертів.

Беручи до уваги переваги методу MAI, було розроблено рекомендації щодо його використання у процесі вибору певного виду фінансової інновації для впровадження у конкретні види операцій банку з метою забезпечення його фінансової стійкості. За результатами попереднього дослідження [4] було встановлено, що у фінансово нестійких банках резервом підвищення фінансової стійкості виступає кредитування корпоративного бізнесу, а у банках із середнім та високим

рівнем фінансової стійкості – операції по залученню коштів фізичних осіб. Зважаючи на те, що на вибір фінансової інновації окрім рівня фінансової стійкості банку впливає ще й етап розвитку банку, який відповідає фазі його життєвого циклу, пропонується обирати такі види фінансових інновацій, які найкращим чином відповідають стадії розвитку банку та рівню його фінансової стійкості. Для наочного зображення результатів реалізації методу MAI на практиці було проведено експертне оцінювання у трьох фінансових установах, які є репрезентантами різних за стадією життєвого циклу груп банків: кластер 1 (спад) - ПАТ "Мета Банк" із низьким рівнем фінансової стійкості, кластер 2 (зростання) - ПАТ "АКБ "Конкорд" із високим рівнем фінансової стійкості, кластер 3 (стабілізація) - ПАТ КБ "Центр" із середнім рівнем фінансової стійкості.

Практичну реалізацію методу MAI для трьох репрезентантів було проведено у програмному середовищі MPRIORITY 1.0. У якості експертних груп виступили робочі колективи трьох банків, які склалися з начальників кредитного або депозитного відділів та спеціалістів цих відділів.

Ієрархічна структура проблеми для всіх трьох випадків є ідентичною: перший рівень - мета, яка полягає у виборі оптимального виду фінансової інновації; другий рівень - експерти; третій рівень - критерії оцінювання альтернатив (трудомісткість, капіталомісткість, оперативність проведення, віддача від фінансової інновації); четвертий рівень - альтернативи, які уособлюють у собі певні види фінансових інновацій. Слід зауважити, що особливістю запропонованого підходу є оцінювання не тільки критеріїв і альтернатив, а й самих експертів, тобто їх компетентності, що дозволяє уникнути можливих неточностей, пов'язаних з недостатнім рівнем компетентності експерта у предметній області. Таким чином, на першому рівні ОПР (начальник відповідного відділу) оцінює експертів, на другому рівні експерти (фахівці відділу)

оцінюють критерії, а на третьому рівні ОПР оцінює вже альтернативи за вказаними критеріями.

У якості альтернатив при експертному оцінюванні в ПАТ "Мета Банк" виступали такі фінансові інновації у кредитуванні корпоративного бізнесу: он-лайн кредитування, експрес-кредитування, P2B кредитування та створення "кредитних фабрик". Он-лайн кредитування та експрес-кредитування є технологічними видами фінансових інновацій, сутність яких полягає в оптимізації окремих етапів кредитного процесу завдяки новітнім технологіям. P2B кредитування є фінансуванням корпоративних клієнтів через спеціально створені інтернет-платформи, шляхом залучення інвестицій приватних осіб або інших суб'єктів господарювання. Створення "кредитних фабрик" є прикладом системної інновації, яка спрямована на удосконалення діючих кредитних бізнес-процесів для досягнення значної економії часу та скорочення переліку ланок управління, які приймають участь у кредитному процесі.

У ході експертного оцінювання фахівцям ПАТ "АКБ "Конкорд" було запропоновано оцінити такі депозитні фінансові інновації: депозити змішаного типу (депозити із високими відсотковими ставками, які надають можливість інвестувати частку коштів в інші фінансові активи); прем'єр рахунки (поєднують елементи операцій за ощадними рахунками, інвестиційними, кредитними та іпотечними операціями та надають різноманітні знижки на банківські послуги); субрахунки (сукупність рахунків, прив'язаних до головного депозиту без необхідності сплачувати комісійні за кожним з них).

Експерти ПАТ КБ "Центр" також оцінювали депозитні фінансові інновації проте іншого виду: індексовані депозити (вклади, які прив'язані до вартості певного фінансового інструменту та дають змогу вкладнику отримати додатковий дохід); комбіновані депозити (депозити, які являють собою комбінацію вкладних рахунків та програм страхування); рахунки з елементами гейміфікації (депозитні продукти, які

передбачають отримання певних бонусів за рахунок дотримання встановлених умов договору).

За результатами методу МАІ встановлено, що оптимальною кредитною фінансовою інновацією для банків із низьким рівнем фінансової стійкості, які знаходяться на стадії спаду, є Р2В кредитування; для банків на стадії зростання із високим рівнем фінансової стійкості - субрахунки із прив'язкою до головного рахунку; а для банків із середнім рівнем фінансової стійкості на стадії стабілізації - індексовані депозити.

Отже, застосування методу МАІ у процесі прийняття рішення щодо вибору фінансової інновації у банку є доцільним, адже дозволяє здійснювати повний аналіз проблеми, враховувати вплив кожного фактору та погляду кожного експерта на підсумкове рішення.

Література

1. Саати Т. Принятие решений. Метод анализа иерархий / Т. Саати, М.: Радио и связь, 1993. — 278 с.
2. Манталюк О. В. Застосування методу аналізу ієрархій до задач прийняття економічних рішень в умовах невизначеності цілей / О. В. Манталюк // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2014. – № 4, т. 2. – С. 272-275.
3. Миронова Н. А. Интеллектуальная информационная технология метода принятия групповых решений / Н. А. Миронова, В. И. Дубровин // Системы управления и информационные технологии. – 2013. – №3.1(53). – С. 133-136.
4. Біляєва В. Ю. Виявлення резервів забезпечення фінансової стійкості банків України / В. Ю. Біляєва // Інноваційна економіка. - 2016. - №1-2. - С. 62-70